

Na pomoc auditorům – dotazy a odpovědi z oblasti metodiky účetnictví

Klasifikace investičních akcií vydaných akciovou společností s proměnlivým základním kapitálem nebo jejím podfondem podle IFRS a dle vyhlášky č. 501/2002 Sb. (ve znění platném od 1. 1. 2021)

Datum vydání: 3. prosince 2019

Dotaz

Rádi bychom se zeptali, zda investiční akcie vydané akciovou společností s proměnlivým základním kapitálem (dále jen „SICAV“) by měly být v účetní závěrce emitenta těchto akcií klasifikované v rámci vlastního kapitálu (tj. jako kapitálový nástroj) nebo jako závazek? Nyní tento problém s auditovaným klientem (kotovaný subjekt) řešíme v případě účetní závěrky dle Mezinárodních standardů účetního výkaznictví ve znění přijatém Evropskou unií (dále jen IFRS). Domníváme se, že obdobný problém budou muset od 1. 1. 2021 řešit i nekotované SICAVy a podílové fondy, protože od tohoto data musí dle vyhlášky 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Vyhláška), tyto jednotky aplikovat požadavky IFRS 9 na veškeré finanční nástroje. V takovém případě mohou nastávat některé praktické problémy, např. v jaké položce rozvahy vykázat daný závazek z investičních akcií nebo podílových listů, pokud budou dle IFRS pravidel pro finanční nástroje klasifikovány jako závazek, když struktura a názvy položek rozvahy jsou předepsané ve Vyhlášce apod.?

Odpověď

Rádi bychom odpověď na daný dotaz rozdělili do dvou částí. Nejdříve popíšeme pravidla a podmínky klasifikace finančních nástrojů dle IFRS a následně se pokusíme uvést dopady, možné překážky a návrhy jejich řešení, se kterými se účetní jednotky a jejich auditoři setkávají nebo budou setkávat v praxi.

Přístup dle IFRS

Investiční akcie vydaná přímo SICAVem nebo jeho podfondem anebo podílový list vydaný podílovým fondem je finančním nástrojem dle Mezinárodního účetního standardu IAS 32 Finanční nástroje: vykazování (dále jen IAS 32).

Dle IAS 32, odst. 15 je účetní jednotka povinna finanční nástroj klasifikovat jako finanční závazek, finanční aktivum nebo kapitálový nástroj podle podstaty smluvního ujednání (substance of contractual arrangement) a definic finančního závazku, finančního aktiva a kapitálového nástroje uvedených v IAS 32.

Jedním ze znaků finančního závazku dle IAS 32, odst. 17 je, že daný nástroj zahrnuje smluvní závazek zaplatit peněžní prostředky nebo dodat jiné finanční aktivum jiné účetní jednotce. Tento znak můžeme identifikovat v případě investičních akcií nebo podílových listů, s nimiž je spojeno právo vlastníka na jejich odkup emitentem (tj. SICAVem nebo jeho podfondem anebo otevřeným podílovým fondem), protože na straně emitenta tohoto nástroje existuje smluvní závazek emitenta na jejich odkup. V takovém případě by měl být daný nástroj klasifikován jeho emitentem jako finanční závazek dle IAS 32.

Na pomoc auditorům – dotazy a odpovědi z oblasti metodiky účetnictví

Nicméně v rámci IAS 32 je při klasifikaci finančního nástroje nutné také vzít do úvahy i výjimku z obecných pravidel, kdy následující nástroje, které nesplňují definici kapitálového nástroje, jsou při splnění určitých podmínek klasifikovány jako kapitálové nástroje a vykázány v rámci vlastního kapitálu:

1. nástroje s prodejní opcí (tzv. „puttable instruments“), kdy vlastník/držitel takového nástroje má právo je vrátit emitentovi zpět (viz blíže IAS 32, odst. 16A a 16B)
2. nástroje, kdy jejich emitent musí dodat jiné účetní jednotce poměrný podíl svých čistých aktiv pouze při likvidaci (viz blíže IAS 32, odst. 16C a 16D).

Mezi skutečnosti a znaky, které mohou mimo jiné zabránit v aplikaci výše uvedené výjimky, se řadí:

- dané akcie nebo podílové listy nejsou podřízené všem ostatním vydaným nástrojům (je nutno analyzovat kroky a pravidla likvidace dané účetní jednotky, např. SICAV bez podfondů),
- dané akcie nebo podílové listy nemají identické podmínky s ostatními akciemi nebo podílovými listy, které jsou ve stejné třídě podřízenosti,
- dané akcie nebo podílové listy obsahují povinnost fondu vyplatit podíl na zisku (dividendu).

Vždy je nutné posuzovat nástroje vydané danou účetní jednotkou, tj. v případě

- podfondu v rámci SICAVu, který je z pohledu účetní závěrky samostatnou účetní jednotkou, je nutné posuzovat pouze investiční akcie daného podfondu,
- SICAVu bez podfondu, je nutné posuzovat zakladatelské akcie i investiční akcie společně.

V praxi lze očekávat, že

- podílové listy a investiční akcie vydané podfondem SICAVu (pokud neexistuje více druhů podílových listů k témuž podílovému fondu nebo různých druhů investičních akcií k témuž podfondu, neexistuje povinnost vyplácet podíl na zisku /dividendu/ apod.) mohou splnit podmínky pro uplatnění výše uvedené výjimky a budou klasifikovány jako kapitálový nástroj a vykázány v rámci vlastního kapitálu
- a naopak investiční akcie vydané SICAVem bez podfondu, který současně vydává zakladatelské akcie i investiční akcie, častěji nesplní podmínky pro uplatnění výše uvedené výjimky a budou klasifikovány a vykázány jako závazek. Nicméně, vždy je nutné posuzovat individuálně konkrétní případ a nelze výše uvedené očekávání zobecňovat a automaticky aplikovat. Navíc daná účetní jednotka by měla připravit podrobnou analýzu klasifikace všech svých emitovaných nástrojů a tato analýza by měla být posouzena auditorem.

Dopady a možné překážky v praxi

S výše uvedeným problémem v rámci klasifikace svých vydaných nástrojů se již nyní musí vypořádat účetní jednotky, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na evropském regulovaném trhu, které mají povinnost sestavovat svoji účetní závěrku plně v souladu s IFRS. Od 1. 1. 2021 budou muset posuzovat své vydané nástroje, mimo jiné, i ostatní nekotované SICAVy, jejich podfondy a podílové fondy.

Na pomoc auditorům – dotazy a odpovědi z oblasti metodiky účetnictví

Pokud od 1. 1. 2021 budou muset být v účetní závěrce sestavené v souladu s českými účetními předpisy investiční akcie nebo podílové listy vykázány jako závazek (viz důvody výše), pak je otázkou, v jaké položce rozvahy, jejíž uspořádání a označení položek je dáno přílohou č. 1 Vyhlášky, se bude daný závazek vykazovat. Domníváme, že účetní jednotka se může odchýlit od předepsaného uspořádání a označování položek výkazů z důvodu zachování věrného a poctivého obrazu předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky v souladu s §7 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Název položky rozvahy představující závazek z vydaných investičních akcií nebo podílových listů může být pak nazván např. „Čistá aktiva připadající na držitele investičních akcií“ nebo „Čistá aktiva připadající na držitele podílových listů“. Viz IAS 32, odst. 18 a ilustrativní příklad č. 7 k IAS 32. Tato nová položka může být ve struktuře rozvahy dle Vyhlášky umístěna jako poslední položka v rámci závazků, tj. před první položkou vlastního kapitálu (bude-li některá z položek vlastního kapitálu nenulová), a zároveň by v příloze v účetní závěrce mělo být prezentováno sesouhlasení počátečního a konečného stavu této položky.

V případě SICAVu bez podfondu, který vydává zakladatelské akcie a investiční akcie, se může stát, že zakladatelské akcie budou vykázány ve vlastním kapitálu v příslušných položkách předepsaných Vyhláškou, zatímco investiční akcie budou vykázány v nové položce v závazcích (viz výše).

V případě podfondu SICAVu nebo podílového fondu může nastat i situace, že daná účetní jednotka nevykáže ve své účetní závěrce žádný vlastní kapitál. Čistá aktiva připadající na držitele investičních akcií pak mohou mít například následující podpoložky: podílové listy/iny nebo akcie v emisní hodnotě, ážio/disážio ze zpětných odkupů, podíl na zisku/ztrátě za účetní období, podíl na oceňovacích rozdílech.

Upozorňujeme, že odpověď Komory auditorů ČR (KA ČR) na výše uvedený dotaz je založena na současném znění právních předpisů a jejich převažujících interpretacích, které se mohou v budoucnosti změnit. Doporučujeme proto ověřit si závěry uvedené v této odpovědi.

Dále upozorňujeme, že KA ČR nemůže vydávat závazná stanoviska a nemůže suplovat funkci regulátora účetnictví a auditu. Závazná stanoviska může vydávat pouze soud. KA ČR tedy žádným způsobem neodpovídá za jakoukoli škodu, která by vznikla třetím osobám v souvislosti s využíváním názoru prezentovaného v této odpovědi. Při zpracování odpovědi jsme vycházeli ze skutečností popsaných v dotazu.